

Anna Willman

KLASY

1-4

LICEUM

OPRACOWANIE

Mistrz i Małgorzata

Michaił Bułhakow

SZKOŁA TWÓRCZEGO
CZYTANIA

- ✓ inspiruje
- ✓ poszerza horyzonty
- ✓ porządkuje i utrwala wiedzę

Anna Willman

OPRACOWANIE
**Mistrz
i Małgorzata**

Michaił Bułhakow

Przed lekturą

W tym rozdziale znajdziesz informacje i wskazówki, które ułatwią ci interpretację *Mistrza i Małgorzaty* i odeślą do informacji ukazujących szeroki kontekst dzieła.

1. Michaił Bułhakow czy Michał Bułgakow? Wokół pisowni nazwiska autora powstało pewne zamieszanie. Zgodnie z etymologią powinno ono być transkrybowane jako Michał Bułgakow i taką pisownię zastosował w swym przekładzie tłumacz. Zdecydowaliśmy się jednak na wersję, do jakiej przyzwyczaili się czytelnicy, czyli tę, jaka widnieje na okładce (Michaił Bułhakow), zakorzenioną w polszczyźnie i dotychczasowych przekładach. Forma Bułgakow – coraz częściej stosowana – została jednak zachowana w przypisach i komentarzach tłumacza. Stosujemy ją także w naszym opracowaniu.

2. Zapoznaj się z życiorysem autora zamieszczonym na stronach 5–6. Jeśli chcesz dowiedzieć się więcej, polecamy również świetną i bardzo obszerną książkę Krzysztofa Tura *Kroniki życia Michała Bułgakowa*.

3. Przeczytaj uważnie motto pochodzące z *Fausta* Johanna Wolfganga Goethego. Pamiętaj o nim w trakcie lektury!

...kimże więc w końcu jesteś?

– Jam – część tej siły,

co wiecznie pragnie zła

i wiecznie czyni dobro.

4. Na tropach narratora. Zwróć uwagę na narratora, intrygującego, zaskakującego, błyskotliwego, dowcipnego, prowadzącego inteligentną grę z czytelnikiem i bawiącego się konwencjami. Niby jest wszechwiedzący, a jednak czasem udaje, że nie wie, o co chodzi, snuje domysły, podsuwa możliwe rozwiązania. Czasem się ujawnia, zwraca się do czytelnika, zachęca, by podążać za nim jak za przewodnikiem, innym razem staje się przezroczysty (wątek Piłata). Niezwykła narracja to jeden z wielu argumentów na to, że w przypadku tej lektury (jak i wielu innych) ograniczenie się do przeczytania streszczenia to totalna porażka i niepowetowana strata! Streszczenie, które znajdziesz na stronach 22–42, pomoże ci jedynie uporządkować wiedzę o wydarzeniach – bo rozgrywają się w wielu miejscach jednocześnie (technika symultaniczna), jest ich mnóstwo (podobnie jak bohaterów) i toczą się w błyskawicznym tempie.

5. Spacer po Moskwie. Obejrzyj w internecie miejsca związane z powieścią i te, w których toczy się ich akcja. A jeśli kiedyś zawitasz w stolicy Rosji, koniecznie wybierz się śladami Mistrza, Małgorzaty oraz Wolanda i jego świty. Budynki i miejsca opisane przez Bułgakowa naprawdę istnieją (zajrzyj np. na stronę <https://www.national-geographic.pl/traveler/artykul/moskwa-behemot-zaprasza> lub wrzuć w wyszukiwarkę „śladami Bułhakowa w Moskwie”).

6. Stwórz mapę czasu (lub coś w rodzaju kalendarium). Nie ukrywamy, że to może być spore wyzwanie, bo choć akcja obejmuje zaledwie kilka dni, można się pogubić. Wydarzenia rozgrywają się na kilku planach (realistyczny, w tym współczesny i historyczny, a także fantastyczny), które wzajemnie się przenikają, w dodatku, o czym już była mowa, akcja toczy się w wielu miejscach jednocześnie. Dla przykładu: w środę w Moskwie pojawia się Woland, Annuszka rozlewa olej, Berlioz wpada pod tramwaj, Iwan rusza śladem tajemniczego profesora, rozrabia w restauracji literatów, a w końcu trafia do kliniki psychiatrycznej, w Massolicie odbywa się nocne posiedzenie, a potem mocno zakrapiana impreza, która kończy się grubo po północy, nad ranem Riuchin samotnie topi smutki w alkoholu... A to zaledwie część tego, co działo się od środy po południu do czwartkowego poranka. W czwartek znika dyrektor teatru, w jego mieszkaniu rozgaszczą się szatan, lecz wydarzeniem dnia jest pokaz magii w teatrze Variétés. W piątek Małgorzata zamienia się w wiedźmę i bierze udział w balu u szatana, oprócz tego dzieje się mnóstwo innych rzeczy. W sobotę Woland i jego świta opuszczają Moskwę, ale to niejedyne wydarzenie tego dnia!

7. Szukaj nawiązań.

- **Możesz obejrzeć:** dostępny w sieci czteroodcinkowy serial *Mistrz i Małgorzata* z 1988 r. w reż. Macieja Wojtyszki, w którym wystąpili m.in.: Gustaw Holoubek (Woland), Anna Dymna (Małgorzata), Władysław Kowalski (Mistrz), Zbigniew Zamachowski (Behemot). W 1972 r. Andrzej Wajda nakręcił film fabularny *Piłat i inni* oparty na wybranych motywach z Bułgakowa. W tym filmie Jezua chodzi w dżinsach, scena kaźni rozgrywa się na śmietniku przy autostradzie, a z okien autokaru obserwują ją turyści. Sztuki wizualne inspirowane powieścią mogą reprezentować intrygujące ilustracje Iwana Kulika, pochodzącego z Ukrainy malarza i grafika (znajdź w internecie), a także ciekawe plakaty (także w internecie) do adaptacji teatralnych utworu.
- **Możesz przeczytać:** powieść *Powrót Wolanda albo nowa diaboliada* Witalija Ruczińskiego (tym razem Woland przybywa do Moskwy w czasach pieriestrojki, a więc po upadku Związku Radzieckiego).
- **Możesz obejrzeć i przeczytać:** komiks *Mistrz i Małgorzata* na motywach powieści, autorstwa Miszy Zasławskiego (scenariusz) i Askolda Akiszina (ilustracje) w tłumaczeniu Pawła Timofiejuka.

- **Możesz posłuchać:** utwór *Sympathy for the Devil* brytyjskiego zespołu The Rolling Stones z 1968 r. zainspirowany powieścią Bułakowa.

8. Gromadź cytaty o miłości (lub inne, które według ciebie warto zapamiętać).

Poniżej jeden na początek kolekcji:

„...Miłość wyskoczyła przed nami tak, jak wyskakuje spod ziemi morderca w zaułku, i od razu poraziła nas oboje. Tak razi piorun, tak razi fiński nóż! Ona zresztą twierdziła później, że to nie było tak, że kochaliśmy się zapewne już od dawna, nie znając się, nigdy się nawzajem nie widząc.”

9. Mistrz i Małgorzata od A do Z. Stwórz nietypowy alfabet powieści, umieszczając w nim hasła z objaśnieniami. Co mogłoby się w nim znaleźć? Wszystko, co ważne, ciekawe, intrygujące, śmieszne, symboliczne itp. Arbat, piąty wymiar, jesiotr drugiej świeżości, głowa Berlioza, olej, mieszkanie numer 50, maść Azazella... Może uda ci się zaproponować hasła na każdą literę alfabetu?

Michał Bułgakow

Curriculum vitae

1891–1940

Wokół biografii Bułgakowa narosło wiele legend. Twórca, którego dziś wymieniana się jednym tchem wśród najwybitniejszych pisarzy świata, przez 30 lat był niemal zupełnie zapomniany. Jego pośmiertna sława rozpoczęła się po publikacji *Mistrza i Małgorzaty*.

W KIJOWIE

Urodził się i wychowywał w Kijowie. Jego ojciec Afanasij Iwanowicz był historykiem teologii, wykładowcą Kijowskiej Akademii Duchowej, matka prowadziła stancję. Był jednym z sześciorga rodzeństwa. To była tradycyjna, inteligentna, dość konserwatywna rodzina, w której duży nacisk kładziono na rozwój intelektualny, duchowy i kulturalny. Sporo się czytało, słuchało muzyki, a nawet inscenizowało przedstawienia teatralne. Michał podobno już jako dziecko marzył, by zostać pisarzem, wybrał jednak solidny zawód lekarza. W 1913 r., jeszcze jako student (miał 22 lata), ożenił się ze swą młodzieńczą miłością Tatianą Łappą, ku niezadowoleniu jej ojca, naczelnika izby skarbowej z Saratowa.

DOKTOR MICHAŁ

Czasy nie sprzyjały beztrószkiemu życiu młodego małżeństwa, nie pozwalały też na stabilizację: I wojna światowa, a później wojna domowa w Rosji (rewolucja lutowa i październikowa), zwycięstwo bolszewików i pierwsze lata kształtowa-

nia się nowego komunistycznego ładu mało kogo oszczędziły.

W 1916 r. Bułgakow otrzymał dyplom, a wkrótce wraz z Tatianą trafił do miejscowości Nikolskoje, gdzie wspólnie prowadzili wiejski szpital. W kolejnym roku młody lekarz został przeniesiony do Wiaźmy. W 1919 r. wstąpił na ochotnika do białej armii i postarał się o skierowanie na Kaukaz. Nie miał złudzeń, w jakim kierunku zmierza poręwolucyjna rzeczywistość, zamierzał uciec za granicę, plany pokrzyżował mu jednak tyfus, który na kilka miesięcy przykuł go do łóżka. Tatiana była wierną i bardzo oddaną towarzyszką życia. Razem z nim pracowała w szpitalu, asystowała przy zabiegach, desperacko (i skutecznie) wal-

Fotografia Bułhakowa, 1930 (podpis 1937)

